

Työttömien Keskusjärjestön lausunto: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Teema: Sosiaaliturvaan ehdotettujen muutosten kokonaisvaikutus yhteiskunnassa (ml. vaikutus lapsiperheköyhyyteen)

Työttömien Keskusjärjestö kiittää kunta- ja hyvinvointijaostoa lausuntopyynnöstänne,

Kunta- ja hyvinvointijaosto on pyytänyt Työttömien Keskusjärjestöä arvioimaan sosiaaliturvaan ehdotettujen muutosten kokonaisvaikutusta yhteiskunnassa (ml. vaikutus lapsiperheköyhyyteen).

Työttömien Keskusjärjestön mielestä kokonaisvaikutusten arvioinnissa oleellista on hahmottaa työttömien ja heidän perheidensä nykytila. Kun leikkauksia tehdään, oletuksena on, että ihmisten tilanne heikkenee entisestään sekä sosiaaliturvan heikentyessä haastavaan elämäntilanteen kokevien joukkoon tulee lisää ihmisiä.

Työnhaun kesto:

Työnhaku kesti vuonna 2022 87 viikkoa (Työnvälityksen vuositilastojen mukaan). Työttömyysjaksot katkesivat hallituksen talousarvion mukaan 46,5 viikossa vuonna 2022.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet			
	2022 toteutuma	2023 tavoite	2024 tavoite
Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto paranee			
— Työttömyyden keskimääräinen kesto (vkoa)	46,5	45	45
— Työnantajayritysten määrä (lkm)	78 000	87 000	87 000
Työttömyysjaksot lyhenevät			
— Virta yli 3 kk työttömyyteen (%)	38	< 38	< 38

Pitkäaikaistyöttömien määrä

Mitä pidempään työttömyys kestää sitä haastavampi on työttömän tilanne (ellei hän nauti muita tulolähteitä). Syyskuun lopulla 2023 pitkäaikaistyöttömiä, jotka olivat vailla mitään palvelua, olivat 89 900. Tämän lisäksi palveluissa oli 112 700, joista osalla on pitkäaikaistyöttömyystaustaa.

Elämäntilanne etuuksien näkökulmasta

Valtioneuvosto on tilannut tutkimuksen, jossa on kartoitettu toimeentulotuen saajien elämäntilannetta, asumista ja työntekoa. Alla on tiivistelmä tutkimustuloksista:

[Toimeentulotuen saajien elämäntilanne, asuminen ja työnteko \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

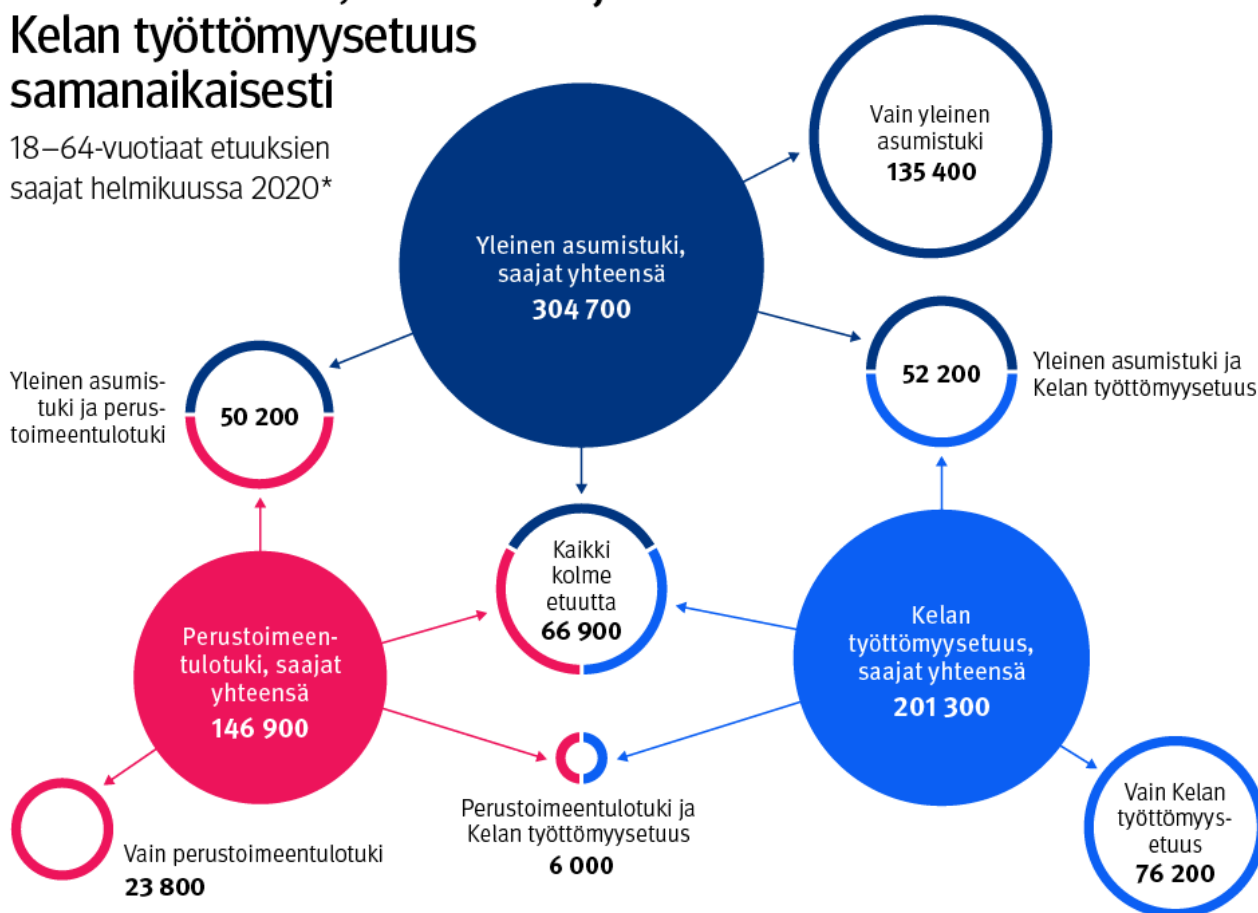
Taulukko 20. Tutkimuksen tulokset.

Teema	Keskeiset tulokset
Toimeentulotuen saajat	- Nuoret ja työttömät ovat suurimmat ryhmät toimeentulotuen saajissa. Erityisesti yksin asuvat työttömät ovat keskeinen ryhmä. Asumismenot muodostavat puolet heidän menoistaan ja perustoimeentulotuen osuus tuloista on vajaa neljännes. - Toimeentulotukea saavista kotitalouksista merkittävä osa, noin neljännes, ei saa ensisijaisia etuuksia esimerkiksi työttömyysturvan sanktion vuoksi. Heidän tulonsa muodostuvat asumistuesta ja toimeentulotuesta. - Toimeentulotukea saavista kotitalouksista 41 % sai 12 kuukauden aikana toimeentulotukea 10–12 kuukautta. 26 % sai toimeentulotukea 1–3 kuukautta. Keskimääräinen tukikuukausien määrä oli 7,2 kuukautta. - Yksin asuvat ja lapsiperheet saavat toimeentulotukea pidempään kuin muut ryhmät. Alle 25- ja yli 64-vuotialla tukikuukausia oli keskimäärin vähemmän kuin muilla ikäryhmillä.
Asumiskustannukset	- Toimeentulotuen vuokranormit eivät näytä muodostavan alarajaa vuokrille. Koko maan tarkastelussa toimeentulotuen vuokranormien kohdalla ei ole merkittävästi ylimääräistä massaa vuokrajakaumissa. Normien lähistöllä ei ole ylihintaisia asuntoja. - Lyhytaikaisilla tuensaajilla on yleensä kannuste edulliseen asumiseen, vaikka tukijärjestelmä korvaakin tietyissä tilanteissa täysimääräisesti korkeitakin asumiskustannuksia. - Normin ylittävä vuokra on korvattu 70 %:ssa tapauksista. - Normi korreloi voimakkaasti alueellisten vuokrien kanssa, mutta hajontaa paljon. - Vapaaehtoisilla vuokramarkkinoilla asumismenojen perusteella maksetun toimeentulotuen osuus vuokrasummasta suurissa kaupungeissa on muutaman prosentin luokkaa. Tuen vaikutus kokonaiskysyntään on oletettavasti pienehkö.
Työnteko	- Noin 6 %:lla toimeentulotuen saajista on ansiotuloja. - Ansiotulojen saaminen on yleensä lyhytaikaista. - Ansiotulojen saaminen on naisilla yleisempää kuin miehillä. Se on myös selvästi yleisempää lapsiperheillä kuin muilla kotitalouksilla. - Pitkäaikaisilla tuensaajilla ansiotulojen saaminen on harvinaista. - Ansiotulojen määrässä on piikki juuri ennen työttömyysturvan 300 euron suojaosaa, mutta 70 %:lla ansiotulojen saajista tulot olivat yli 300 euroa. Keskimäärin ansiotuloja oli noin 700 €/kk.

Ylläolevaa tiivistelmää valtioneuvoston tutkimuksesta täydentää seuraava kuva:

Toimeentulotuki, asumistuki ja Kelan työttömyysetuus samanaikaisesti

18–64-vuotiaat etuuksien saajat helmikuussa 2020*

*Saanut jotain kolmesta etuudesta, mutta ei opintorahaa. Perustoimeentulotuen ja yleisen asumistuen saajiksi huomioitu hakijat ja heidän puolisonsa.

Kela, Tutkimusblogi

[Etuuksien ja palkka- ja yrittäjätulojen yhdistämisen monimutkaisuus on haaste nykyisessä sosiaaliturvassa | Kelan tietotarjotin](#)

Kun tarkastelee perusetuuksien ja toimeentulotuen suhdetta on tärkeää havaita, että etuusyhdistelmiä on useita. **Vain 66 900 henkilöä vuoden 2020 helmikuussa käyttivät kaikkia kolmea etuutta (yleistä asumistukea, kelan työttömyysetuutta ja toimeentulotukea) samanaikaisesti.** Tämä heijastelee etuusasiakkaiden erilaisia elämäntilanteita, mutta osa ei hae kaikkia heille kuuluvia eri etuuksia. Kuitenkin vaikutusarvioinneissa, joita hallituksen lakiesityksissä tehdään, esitetään ns. parhaan mahdollisen skenaarion mukaan sosiaaliturvan mahdollistamat etuudet.

SOSTEn laskelmien mukaan sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutuksena toimeentulotukeen olisi oikeutettu 47 000 uutta ihmistä. <https://www.soste.fi/uutiset/sosten-laskelmat-nain-sosiaaliturvan-kumuloituvat-leikkaukset-vaikuttavat-kateen-jaaviin-tuloihin-koyhyys-lisaantyy/>

Nykyinen perusturva (työmarkkinatuki, asumistuki) ja toimeentulotuki on todettu riittämättömäksi Perustuslain 19 § mukaisen inhimillisen elämän turvaamiseksi

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

Perustuslain 19 § mukaan jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Kuten THL toteaa (2023) Ihmisarvoinen elämä on määritelmänä monitahoinen ja se, mitä siihen katsotaan sisältyvän, on aika- ja paikkasidonnaista.

Ihmisarvoiseen elämään kuuluvia tavaroita, palveluita ja aktiviteetteja voidaan kuitenkin pyrkiä määrittämään viitebudjettien avulla. THL:n viitebudjetti-raportti 2022. Raportti löytyy täältä: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146028>.

Ihmisarvoisen elämän viitebudjetit muodostuvat hyödykekoreista, joiden katsotaan olevan välttämättömiä ihmisarvoisen elämän kannalta 2020-luvun Suomessa. (THL 2023.)

Esimerkkinä em. THL:n ihmisarvoisen elämän viitebudjetista (2023, 51) naisen n.45-v minimi-viitebudjetti on 623e/kk ja miehellä n.45-v minimi-viitebudjetti on noin. 631/kk ja pariskunnalla minimi-viitebudjetti on n.1 146/kk. Nämä luvut ovat ennen liikkumiseen liittyviä kustannuksia ja asumiskustannuksia.

Työmarkkinatuki on tällä hetkellä nettona (vuoden 2023 alun indeksikorotuksen jälkeen) noin. 640e /kk. Se riittäisi juuri ja juuri ihmisarvoisen viitebudjetin mukaiseen elämään vuoden 2022 hinnoilla, jos työmarkkinatuella ei tarvitsisi maksaa asumiskustannuksia.

Asumistuki kattaa tällä hetkellä kuitenkin vain maksimissaan 80 prosenttia kohtuullisista asumiskustannuksista. Eli, silloinkin kun henkilö olisi onneksaasti löytänyt kohtuuhintaisen asunnon, on hänen maksettava 20 prosenttia omavastuuta. Tämä maksetaan työttömänä ollessa yleensä työmarkkinatuesta. Hallitus on lisäksi korottamassa omavastuuta 30 prosenttiin kohtuuhintaisen asumisen kustannuksista.

Hallitus myös poistaa työttömyysetuuden lapsikorotukset. Lapset tulevat saamaan omiin elämisen kuluihinsa siis pääasiassa vain lapsilisän verran rahaa, mikäli hallituksen lapsikorotuksen poistaminen tehdään.

Työmarkkinatuki ei siis riitä yksinasuvalla tai kaksin asuvilla, puhumattakaan lapsiperheestä, ihmisarvoisen elämän viitebudjettiin (THL 23, s. 50-51).

Peruspäivärahalla- ja työmarkkinatuella sinnittelevän työttömän tilanne oli kriittinen ja vakava jo vuonna 2022. Vuonna 2023 inflaatio on edelleen kasvanut, ja kuten edellä osoitamme, vaikka inflaatio olisi pysähtynyt 2022, ei työmarkkinatuki silti riittäisi ihmisarvoiseen elämään.

Hintojen siis noustessa inflaation myötä myös vuonna 2023 ja jatkaessa toistaiseksi nousuaan, on vastuutonta ja vakava rakenteellinen laiminlyönti jäädystä indeksikorotukset työttömyysturvasta.

Toimeentulotuen tarve tulee hallituksen toimien myötä kasvamaan, eikä perusosa (esim. yksinasuvalla n. 555e/kk) riitä inhimillisen elämän viitebudjettiin. Myös lapsiperheitä putoaa reilusti viitebudjetin alle olevalle toimeentulotuelle lapsikorotusten poistamisen myötä.

Hallitus ajaa kasautuvilla leikkaustoimillaan kaikkia kotitalousmuotoja viimesijaiselle toimeentulotuelle ja näköalattomaan niukkuuteen.

Suomen Perustuslain 19 § Oikeus sosiaaliturvaan mukaan "*19 § Oikeus sosiaaliturvaan Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.*

Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä."

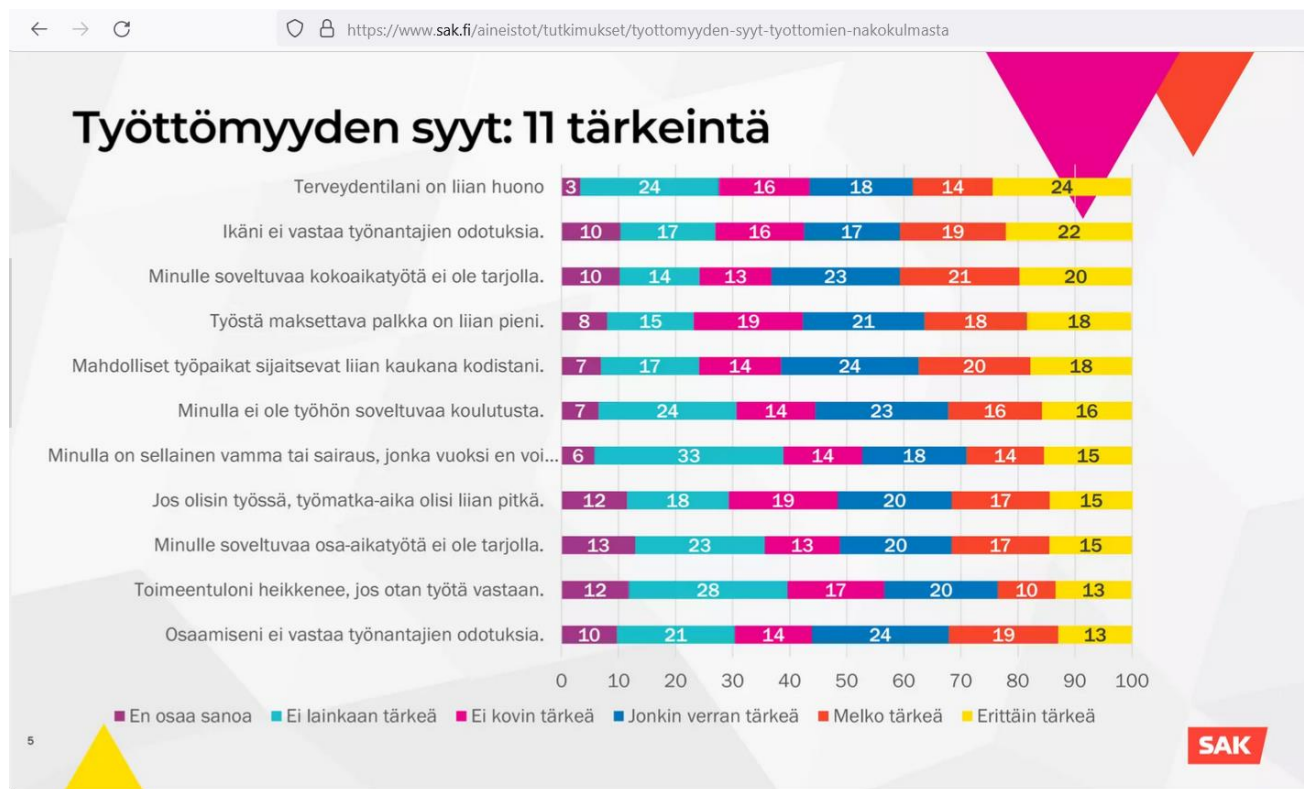
Suomi on myös saanut Euroopan Neuvostolta jo kolme oikeudellista ratkaisua, jossa on todettu suomalaisen perusturvan olevan riittämätöntä.

Millä tavalla hallitus turvaa työttömille Suomen perustuslain mukaiset oikeudet esitetyillä sosiaaliturvan leikkauksilla, kun tutkitun tiedon mukaan Suomessa nyt jo työttömät jäävät alle ihmisarvoisen elämän mukaisen viitebudjetin?

Myöskään 100 000 htv. työllisyystavoite ei riitä, koska rakenteellisia työttömiä on tätä enemmän. Työ- ja elinkeinoministeriön laskelmien mukaan palveluiden piirissä syyskuussa oli 112 700 henkilöä. Tämän lisäksi oli 89 900 pitkäaikaistyötöntä vailla mitään palvelua.

Terveys ja terveyspalveluiden maksullisuus/kalleus suurin pullonkaula työllisyyspolitiikassa

SAK:n tutkimuksessa vuodelta 2023 on tutkittu työttömien mielestä tärkeimpiä työllistymisen esteitä. Tärkeimmät esteet olivat: terveydentilani on liian huono, ikäni ei vastaa työnantajien odotuksia, minulle soveltuvaa kokoaikatyötä ei ole tarjolla sekä työstä maksettava palkka on liian pieni. **Tärkeää on huomioida, että melko tai erittäin tärkeäksi esteeksi työllistymiselle terveydentilan tilanne oli 38 % vastanneista. Lisäksi 18 % terveys oli jonkin verran tärkeä este työllistymiselle.** Tässä tutkimuksessa ei ole valikoitunut työttömät työttömyyden keston mukaan.

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

Työttömät eivät saa riittävää terveydellistä tukea sosiaali- ja terveystalvaeluista. Esimerkiksi SOTKA:n tilastojen mukaan vain 7,1 % työttömistä oli ohjautunut vuonna 2022 lakisääteiseen ilmaiseen terveystarkastukseen.

KOKO MAA 2020	KOKO MAA 2021	KOKO MAA 2022
9359 / 2,7%	10391 / 3,5%	17632 / 7,1%

Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä lukumäärä/osuus (Sotkanet.fi)

Jatkotoimenpiteet ovat usein työttömille liian kalliita. SOTE-maksuja menee ulosottoon n. puoli miljoonaa vuosittain.

<https://www.sttinfo.fi/tiedote/69962340/soste-selvitti-ulosottoon-paatyneiden-asiakasmaksujen-maara-vaheni-ulosotossa-silti-tuplasti-enemman-maksuja-kuin-2010-luvun-alussa?publisherId=4335>

Lääkkeitä jätetään käyttämättä korkean lääkekaton (vuosiomavastuun) 592,16 euron takia. Etenkin vuodenvaihteessa ihmiset joutuvat maksuvaikeuksiin, koska joulukuussa kaikki menot kumuloituvat.

STEA:n rahoittamassa Elämänlaatu ry:n Vaateri – Vertaistuellisesti talousohjauksesta hankkeesta vuoden 2022 asiakkaista 98 % oli ylivelkaantumista, joka osaltaan johtui SOTE-maksuista. Hanke toimii Salon ja pääkaupunkiseudun alueella, ja asiakkaita hankkeesta oli vuonna 2022 yhteensä 2411 eri ihmistä. Asiakkaista 85% oli hakenut apua muualta aiemmin, mutta palveluihin pääsulle oli este tai prosessi ei ollut edennyt. Hankkeessa yksilökohtaista neuvontaa saaneen asiakkaan keskimääräisen velan määrä oli 48 755 euroa (asiakkaiden määrä 1802 henkilöä). Velan pääsuyksi mainittiin työttömyys, terveys-/päihdeongelma tai avio- tms. ero.

Mitä lapset kertovat tilanteestaan?

Pelastakaa lapset ry:n Vuoden lapsen ääni -kyselyssä kyseltiin lasten mielipiteitä omasta tilanteestaan. Vastaajina toimivat pääasiassa yläkouluikäiset lapset.

Kyselystä käy ilmi ”Vuoden 2022 Lapsen ääni -kyselyn perusteella ei lukujen valossa voinut vielä puhua selvästä ruoan puutteesta perheissä, mutta tilanne on vuodessa muuttunut. Vuonna 2022 kaikista vastaajista 2 % ja pienituloiseksi itsensä määritelleistä vastaajista 9 % kertoi, että kotona ei saa riittävästi ja säännöllisesti ruokaa. **Vuoden 2023 kyselyssä kaikista vastaajista 2 % ja pienituloisista jopa 14 % koki ruoanpuutetta kotona.**”

<https://www.pelastakaalapsset.fi/ajankohtaista/lapsen-aa-2023/?#/?search=&contentTypes=POST&categories=julkaisut&themeCategories=>

Ruoanpuutteen lisäksi kyselyn mukaan pienituloisissa perheissä joudutaan tinkimään ruoan monipuolisuudesta ja esimerkiksi 30 % ovat joutuneet lopettamaan harrastuksen. Lisäksi ”Huolet, osattomuus ja jatkuvat negatiiviset tunteet tekevät jaksamisesta vaikeaa ja heikentävät mielenterveyttä. **64 % pienituloisten perheiden lapsista kertoi kyselyssä kokevansa mielenterveytensä huonoksi.** Kaikilla vastaajilla vastaava luku on 43 %.”

Jäsenistöstämme perheelliset vanhemmat kertovat niistä tilanteista, joissa säästävät omasta ruoka-annoksestaan, tai lääkkeistään, jotta voivat turvata lapsilleen monipuolisempaa ruokaa.

Itsenäisyyden Juhlavuoden Säätiön julkaisun mukaan:

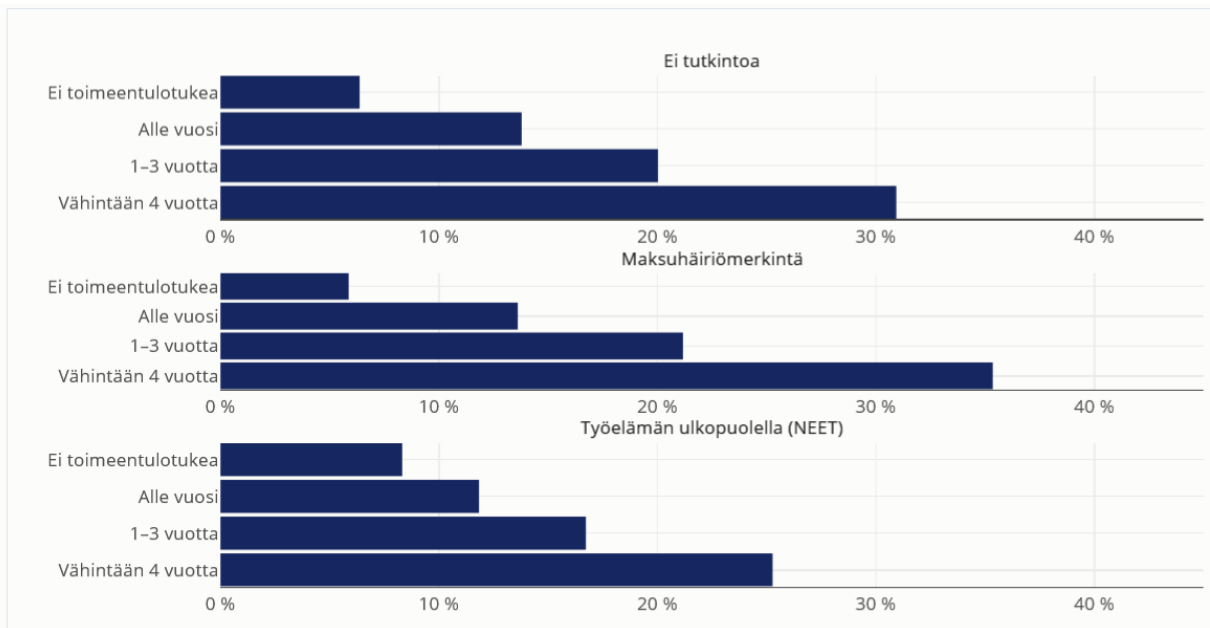
Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

"Kansainvälinen kirjallisuus on osoittanut, että lapsiperheköyhyys vaikuttaa lasten välittömään hyvinvointiin sekä pitkälle elämäntielle. Lapsilla, jotka kokevat köyhyyttä, olisi kaikin puolin parempi tulevaisuus, jos he eivät olisi kokeneet köyhyyttä.

Suomalaiset pitkittäistutkimukset yhdistävät lapsuudessa koetun taloudellisen niukkuuden myöhempään työttömyyteen, mielenterveysongelmiin, heikkoon koulumenestykseen sekä ylivelkaantumiseen. Erityisesti vauvaiässä koettu lapsiperheköyhyys yhdistyy huono-osaisuuteen aikuisuudessa.

Kuvassa alla esitetään lapsuudessa saadun toimeentulotuen yhteys nuoruuden lopputulemiin. Lapsuuden perheen pitkäaikainen toimeentulotuen saanti yhdistyy 5-kertaiseen riskiin jäädä ilman toisen asteen tutkintoa, kuusinkertaiseen riskiin saada maksuhäiriömerkintä sekä kolmikertaiseen riskiin jäädä työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle. Kuviossa ei huomioida sekoittavia tekijöitä eikä se siksi osoita aukottomia syy-yhteyksiä."

Lapsuuden toimeentulotuen ja aikuisuuden lopputulemien yhteys. Lähde Kohortti 1987 ja 1997 tutkimukset, THL.

<http://itla.fi/lapsiperhekoehyys-datana/>

SOSTEn laskelmien mukaan leikkauksista johtuen 12 700 uudesta toimeentulotukeen oikeutetusta on lapsia.

Eriarvoisuus kasvaa ja sillä on negatiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia

Lakiesityksessä HE 75 todetaan, jossa arvioidaan indeksileikkauksia:

"Kelan arvion mukaan esitys lisää pienituloisissa perheissä asuvien lasten määrää 2,8 prosentilla. Arviossa ei ole huomioitu työllisyysvaikutusta. Lapsiperheköyhyys koskettaa nykyisin noin 10 prosenttia lapsista. Köyhyysriskissä ovat erityisesti pienten lasten perheet, monilapsiset perheet ja yhden aikuisen kotitaloudet." (s. 32).

Esitys lisää yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja kohdistuu myös lapsiin (työllisyysvaikutukset – oli niitä käytännössä tai ei – eivät kuitenkaan auta kaikkia työllistymään).

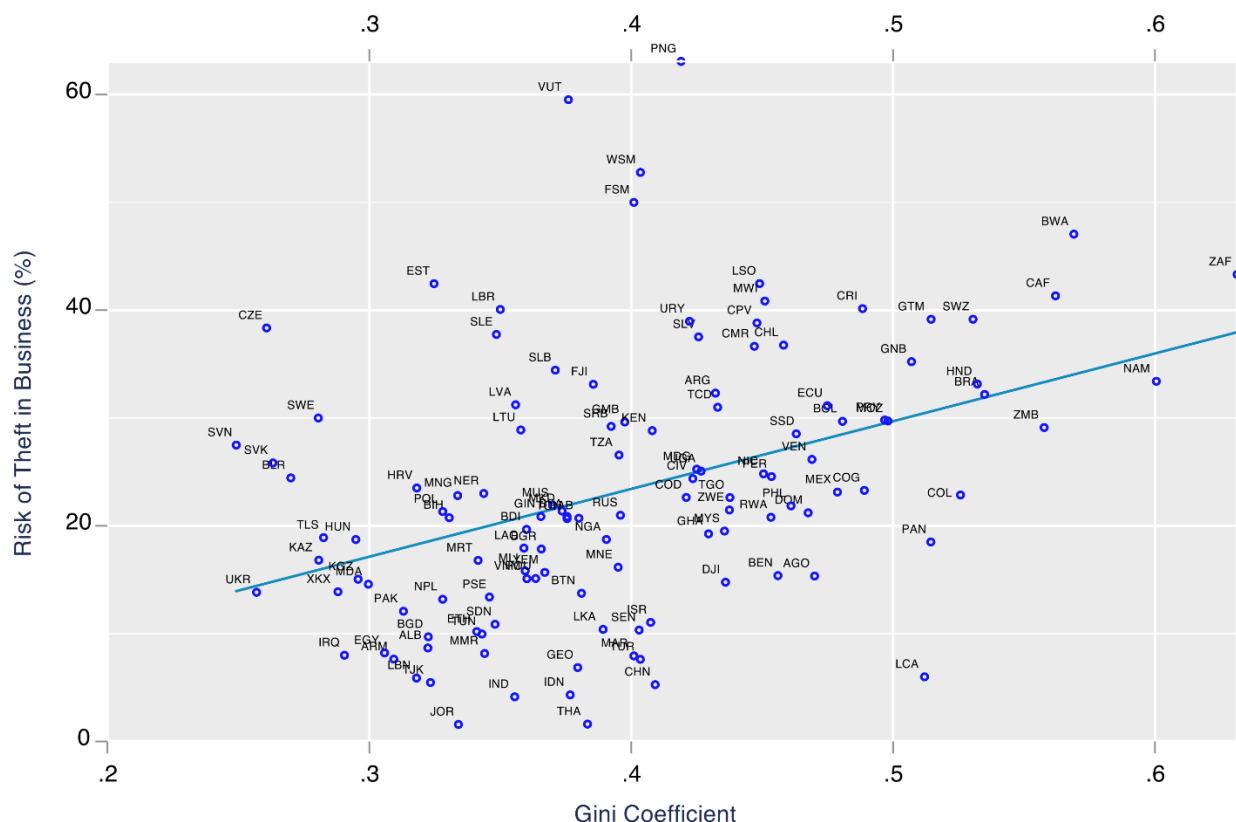
Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

OECD:n mukaan talouskasvua ei välttämättä hidasta verovarain kerätyn rahan jakaminen sosiaalisin perustein (s 60-61). Eriarvoisuudella on todettu selkeästi sosiaalista pääoma heikentävä yhteys. Jos merkittävä osa väestöstä on köyhää, niin yhteiskunnassa ali-investoidaan kasvuun. Lisäksi ihmisten mahdollisuudet edetä yhteiskunnassaan parempaan asemaan heikkenevät. Ansioiden eriarvoisuus syö yhteiskunnan talouskasvua ja kehitystä.

https://read.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en#page62

Eriarvoisuus tutkitusti kasvattaa riskiä monenlaisille yhteiskunnallisille negatiivisille käyttäytymisilmiöille. Esimerkiksi taloudellisella eriarvoisuudella ja rikollisuudella on todettu tilastollinen yhteys.

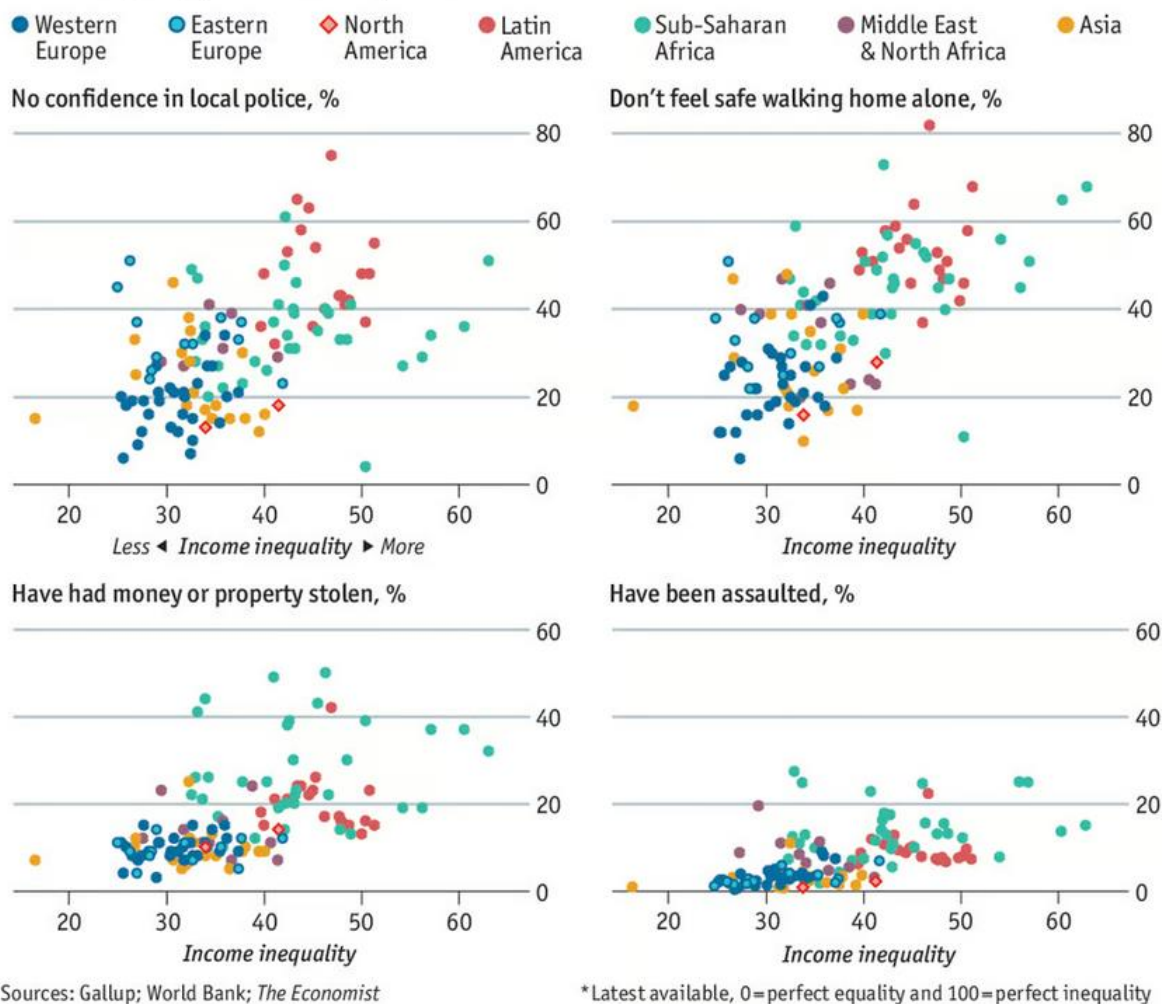
Vastaavasti sosiaalinen koheesio ja luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin vähentää jonkin verran eriarvoisuuden kasvusta johtuvaa rikollisuuden kasvun riskiä.

<https://www.brookings.edu/articles/is-the-risk-of-crime-against-businesses-greater-in-more-unequal-countries/>

Kansainvälisissä vertailuissa eriarvoisuuden kasvu esimerkiksi lisää yritysten riskiä tulla ryöstetyksi, heikentää ihmisten luottamusta virkavaltaan, heikentää turvallisuuden tunnetta, sekä lisää henkilökohtaista riskiä tulla ryöstetyksi tai joutua väkivallan uhriksi.

Keeping up with the Joneses

Income inequality (Gini coefficient*) and crime, 2017

Economist.com

Jun 7th 2018

Share

<https://www.economist.com/graphic-detail/2018/06/07/the-stark-relationship-between-income-inequality-and-crime>

Työttömien Keskusjärjestön puolesta,

Jukka Haapakoski,
Toiminnanjohtaja,
050 577 2580
jukka.haapakoski@tyottomat.fi
www.tyottomat.fi

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi